

«Су ресурстарын интеграциялы басқару»
дәріс курсы

Тақырып 10.
Трансшекаралық су
объектілеріндегі халықаралық
ынтымақтастық пен басқарудың
жүзеге асуы

Су ресурстарының трансшекаралық аспектілері

Су ресурстары өзен бассейнінің біртұтас гидрологиялық үдерісіне қатысатын жаңартылатын және сол уақытта шектеулі және осал табиғи ресурстарды, сондай-ақ халықаралық қатынастар саласын қамтиды

Жер үсті сулары аумақты ауыстырады және жаңартылатын көлемде ағып, бір өзен бассейнін құрайды. Сонымен қатар екі немесе одан да көп мемлекеттердің аумағын кесіп немесе бөлетін өзендер, **трансшекаралық немесе халықаралық өзендердің** санатын құрайды

Өзен жүйесін бірлесіп басқарудың негізгі міндеті су ресурстарын қалыптастыру, бөлу, пайдалану және қорғау үшін оңтайлы және қауіпсіз жағдайларды құқықтық, инженерлік және экологиялық негізде қамтамасыз ету болып табылады.

Су ресурстарын басқару саласындағы халықаралық ынтымақтастық

Әлемде 263 халықаралық өзен бар, олар әлем халқының 40% астамы тұратын жердің 45% -ын жабады. 19 өзен бассейні 5 немесе одан да көп елдерге тиесілі. Дунай өзенінің бассейні, мысалы, 17 елден тұрады. Конго, Нигер, Ніл, Рейн және Замбези сияқты 5 өзеннің бассейні 9-11 елге тиесілі. 13 өзен бассейні - Амазон, Ганг-Брахмапутра - Мегхна, Чад, Тарым, Арал теңізі, Иордания, Кура-Арас, Меконг, Тигр-Евфрат 4 және 8 елдің аумағында

Траншекаралық өзендердің бассейндерінде бірлескен су пайдалану халықаралық ынтымақтастықтың күрделі мәселелерінің бірі болып табылады

Экономикалық және саяси мүдделер бір өзенде орналасқан елдер бассейнде айтарлықтай айырмашылықтар бар және көбінесе өзеннің бөлінуімен ұлттық шекаралар секілді сәйкес келмейді.

Өзендердің төменгі жағында орналасқан елдер жоғары қарай орналасқан пайдаланушыларға тәуелді

Халықаралық өзендердің саны

Континент	1978ж. тіркелген	2002ж. нақтыланған
Африка	57	59
Азия	40	57
Еуропа	48	69
Сол. Америка	33	40
Оңт. Америка	36	39
Барлығы	214	263

Пайдаланылатын судың барлық негізгі көлемі көрші елдердің аумағынан келетін көптеген елдер бар. Мұндай өзен ағынын үлесі, мысалы, Египетте 97%, Сирия 79%, Германия 51%.

ТМД аумағында трансшекаралық өзендер мен көлдердің картасы

Халықаралық өзен бассейндері

Халықаралық өзендердің бассейндерінде 145 ел орналасқан. Халықаралық өзендердің ең көп саны Еуропа мен Африкаға тиесілі, сәйкесінше, 69 және 59 өзен. Алайда, Африкада халықаралық өзен бассейндерін қамту аймағы ең үлкен болып табылады - оның аумағының 60% осындай бассейндерге қосылған. Елдер аумақтары халықаралық өзен бассейніне толығымен ене алады. Бүкіл әлемде 39 ел бар, 90-100% аумақтар халықаралық өзен бассейнімен қамтылған, 9 мемлекет осындай өзен бассейндеріне қосылған аумақтың 9-10% - ын құрайды.

Халықаралық өзен бассейндеріне кіретін континенттердің аумақтары, %

Континент	1978 ж. тіркелген	2002 ж. нақтыланған
Африка	60	62
Азия	65	39
Еуропа	50	54
Солт. Америка	40	35
Оңтүстік Америка	60	60
Барлығы	47	45.3

Су ресурстарын басқару саласындағы ынтымақтастықтың халықаралық-құқықтық базасы

Су - пәнаралық ресурс болып табылады және дауларды шешу үшін халықаралық-құқықтық нормалар қажет

Екі жақты және көп жақты келісімдердің жасалуы сол халықаралық су арналарын пайдаланатын мемлекеттер арасындағы қатынастарды реттеудің маңызды құралы болып табылады

Су ресурстарын бірлесіп пайдалануды көздейтін келісімдер ынтымақтастықты нығайтуға және дауларды болдырмауға бағытталған

Халықаралық қоғамдастық трансшекаралық су ресурстарын басқару саласындағы ынтымақтастықтың маңыздылығын және оның халықаралық құқықтық қолдау қажеттілігін мойындады

Халықаралық келісімдер туралы түсінік

Халықаралық келісімшарттардың құқықтары туралы Вена конвенциясына сәйкес (1969 ж. 23 мамыр)

«Келісім» - екі жақты немесе бірнеше өзара байланысты құжаттарда осындай келісімнің бір құжатта қамтылғанына қарамастан, сондай-ақ оның нақты атауына қарамастан, жазбаша түрде мемлекет арасында жасалған және халықаралық құқықпен реттелетін халықаралық келісім.

Әрбір қолданыстағы келісімшарт оның қатысушылары үшін міндетті болып табылады және оларды адал орындау керек.

- Әдетте, халықаралық ұйымдардың қамқорлығымен жасалған барлық құжаттар «Конвенциялар» деп аталады,
- Конвенция - заңды түрде міндетті халықаралық келісім (шарт)
- «Хаттамалар» сондай-ақ конвенцияларға қосымша жалпы қабылданған келісімшарттық-құқықтық құжаттарға да қатысты

Траншекаралық су ресурстарын пайдалану саласындағы ынтымақтастықтың халықаралық құқықтық нормалары

Халықаралық ағын суларының навигациялық емес пайдалану туралы заңы туралы конвенция (Нью-Йорк, 1997 жылғы 21 мамыр)

Күшіне ену: 2014 жылғы 17 тамыз.

Қатысушы мемлекеттер: қол қоюшылар - 16; тараптар - 36.

Траншекаралық ағындарды қорғау және пайдалану туралы конвенция халықаралық көлдер (Хельсинки, 1992 ж., 17 наурыз).

Күшіне ену: 1996 жылғы 6 қазан.

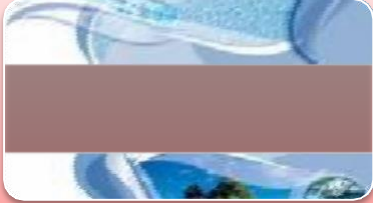
Қол қоюшылар - 26 ел. Тараптар - 40 ел.

Траншекаралық ағын сулар мен халықаралық көлдерді қорғау және пайдалану туралы 1992 жылғы Конвенцияға су мен денсаулық туралы хаттама

(Лондон, 1999 жылғы 17 маусым).

Күшіне енуі: 2005 жылғы 4 тамыз Қол қойған тараптар: 36. Тараптар: 26.

Халықаралық ағын суларының навигациялық емес пайдалану туралы заңы туралы БҰҰ конвенциясы, Нью-Йорк, 1997.

Конвенция кіріспеден және 7 бөлімнен тұратын 37 мақаладан тұрады

Реттелетін қатынастардың нысаны «халықаралық су ағыны». Анықтау бойынша, Конвенция жер бетіндегі және жер асты суларының жүйесі болып табылады, олардың физикалық құрылымы біртұтас және олардың әрқайсысы түрлі мемлекеттерде орналасқан

Конвенция халықаралық су ағындарын мемлекеттерге құқықтық қорғауды қамтамасыз ететін және мемлекетаралық су қатынастарын реттеудің кеңінен танылған бірыңғай негізін құрайтын құжат болып табылады.

Конвенция әлемде су қатынастарын реттеу көптеген жылдар бай тәжірибе жинақтады, ол танылған сарапшылар білікті жобасының негізінде дайындалды, сондай-ақ, шын мәнінде, әлемнің түрлі өңірлерінде туындайтын дауларды ымыралы жиынтығын ұсынады

Конвенция - мемлекеттер арасындағы одан әрі ынтымақтастықты дамытудың жалпы бағыттары мен тәсілдерін, су мәселелері бойынша саясат пен ұлттық оқиғаларды анықтайтын негіздемелік халықаралық келісім

Конвенция - трансшекаралық өзендердің әдеттегі құқық нормалары біріктірілген, жүйелендірілген және үйлестірілген, өңірлік су келісімдерінде танылған және таратылатын нормалар, сот органдарының шешімдері болатын халықаралық кодификациялық құжат.

Реттеу аймағы халықаралық су ағындарын навигацияға байланысты емес мақсаттарда пайдалану, сондай-ақ бірлескен басқаруды ұйымдастыру және оларды қорғау шаралары болып табылады

Реттелетін қатынастардың нысаны - «халықаралық су ағыны»

Халықаралық ағын суларының навигациялық емес пайдалану туралы заңы туралы конвенцияның жалпы принциптері

Әділ және ақылға қонымды пайдалану және қатысу - су ағыны мемлекеттер халықаралық су арнасын әділ және орынды түрде пайдалану, дамыту және қорғауға қатысады

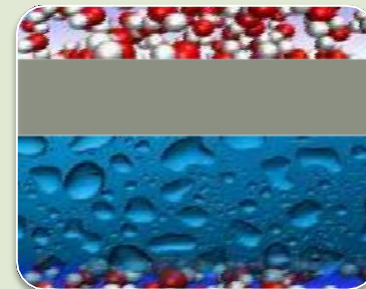
Маңызды зиян келтірмеу міндеттемесі - су ағыны Мемлекеттер өз аумағында халықаралық су айдыны пайдаланған кезде басқа су тасушы мемлекеттерге елеулі зиян келтірмеу үшін барлық тиісті шараларды қабылдайды

Ынтымақтастықтың жалпы міндеттемелері - су ағыны Мемлекеттер тиісті шаралар мен рәсімдерге қатысты ынтымақтастықты жеңілдету үшін механизмдер мен комиссияларды құруы керек

Деректер мен ақпарат тұрақты алмасу - ағын мемлекеттер деп жинауға барлық күш олар берілген басқа да ағын мемлекеттер оның жеңілдететін қабылдайды

Әртүрлі келісімдер арасындағы өзара байланыс - кез-келген басқа келісім немесе кедендік келісім болмаса, халықаралық су ағынын пайдалану басқа мақсаттардан

Хельсинки су конвенциясы принциптері, 1992 жыл

Әділ және ақылға қонымды пайдалану қағидаты әр жағалаудағы мемлекет өз аумағында халықаралық су айдынының су ресурстарын өз қалауы бойынша пайдалану құқығына ие, алайда басқа жағалаудағы мемлекеттерге қатысты әділ әрі ақылға қонымды

Елеулі залал келтірмейтін принцип - бұл шектеулер басқа жағалаудағы мемлекеттерге елеулі зиян келтірмеу туралы міндеттемені білдіреді және оны жою туралы консультацияларға келу және ықтимал өтемақы туралы мәселені шешу үшін

Деректермен және ақпаратпен алмасу қағидаты, оған сәйкес мемлекет су ағысы туралы гидрологиялық, метеорологиялық, гидрогеологиялық және экологиялық ақпаратпен еркін алмасуға міндетті

БҰҰ ЕЭК ұсынымдары мен нұсқаулары

Трансшекаралық ағын сулар мен халықаралық көлдерді қорғау және пайдалану туралы конвенцияны жүзеге асыру Біріккен Ұлттар Ұйымының Еуропалық экономикалық комиссиясының бірқатар ұсыныстарымен және нұсқауларымен, соның ішінде:

- Су ресурстарын басқарудағы экожүйелік көзқарас бойынша басшылық (1993)
- ЕЭК үкіметіне критерийлер мен сапа мақсаттары туралы ұсынымдар су (1993)
- Қауіпті заттармен суды ластауды болдырмау туралы ЕЭК үкіметтеріне ұсынымдар (1994)
- Ауылшаруашылық тыңайтқыштарымен судың ластануын болдырмау және бақылау жөніндегі ЕЭК үкіметіне арналған нұсқаулар пестицидтер, (1995)
- Трансшекаралық суларға нүктелік көздерден ағынды суларды ағызуды лицензиялау жөніндегі нұсқаулық (1996)
- ЕЭК үкіметтеріне арналған практикалық шаралар туралы ұсынымдар (1996 ж.) химиялық заттар мен қалдықтарды басқару учаскелерінің ағынды суларының қоймалары арқылы жер асты суларының ластануын болдырмау, бақылау және азайту;
- Трансшекаралық өзендердегі судың сапасын бақылау және бағалау бойынша нұсқаулық (1996)

Су Конвенциясын іске асыру жөніндегі нұсқаулық (2013 жылғы қыркүйек)

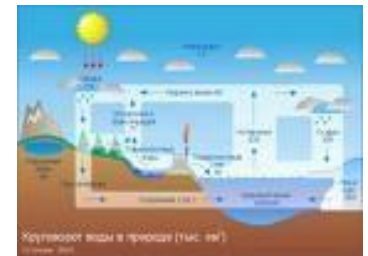
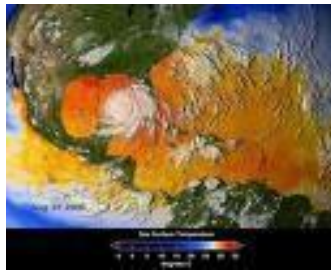
Траншекаралық жер асты сулары туралы үлгі ереже (2014 ж. Ақпан)

Су және денсаулық туралы хаттамаға сәйкес жұртшылықтың қатысуы бойынша басшылық (2013 ж. Қараша)

Су және денсаулық мәселелері туралы хаттама (Лондон, 1999)

- Хаттама Хельсинки Су конвенциясының (1992) қосымшасы ретінде әзірленген және су экожүйелерінің қорғау қоса алғанда, адам денсаулығы мен су ресурстарын басқару жетілдіру арқылы әл-ауқатын қорғауға бағытталған бірінші заңдық күші халықаралық шартта болып табылады, және аурудың таралуын алдын алу, шектеу және қысқарту арқылы болды, сумен байланысты.
- Хаттама мыналарды қамтиды: тұщы тұщы су; жер асты сулары; эстури; рекреациялық мақсаттарда немесе аквакультура арқылы балықты өндіруге немесе моллюскілер мен шаян тәрізділерді өндіруге немесе жинауға арналған жағалау суларын; жабық сулар, жалпы жүзу үшін қол жетімді; оларды жинау, тасымалдау, тазалау немесе жеткізу процесінде су; Жинау, тасымалдау, тазалау, шығару немесе қайта пайдалану кезінде ағынды су.

Хаттаманы іске асыру жөніндегі шараларды қабылдаудың негізгі принциптері мен тәсілдері

САҚТЫҚ ШАРАЛАРЫ

сумен байланысты аурулардың таралуын болдырмау, бақылау және төмендету жөніндегі шаралар ғылыми ізденістің бір жағынан осы факторлардың факторына және әлеуетті үлеске себеп-салдарлық байланыстың толығымен негізделмегендігіне байланысты кейінге қалдыруға болмайды бұл фактор сумен байланысты аурулардың таралуына және / немесе оның трансшекаралық әсеріне байланысты

ЛАСТАУШЫ ТӨЛЕЙДІ

ластауды болдырмау, бақылау және азайту жөніндегі шараларға байланысты шығындарды ластаушылар төлейді

МЕМЛЕКЕТ ЕГЕМЕНДІК ҚҰҚЫҒЫНА ИЕ

қоршаған ортаны қорғау және дамыту саласындағы саясатына сәйкес өз ресурстарын дамытуға және олардың юрисдикциясында немесе бақылауында болатын әрекеттер басқа мемлекеттердің немесе аудандардың ұлттық юрисдикция шегінен тыс жерлерге зиян келтірмеуіне жауапты

Траншекаралық өзендердің бассейндерінде халықаралық ынтымақтастықтың институционалдық негіздері

- ✓ Канада мен АҚШ-тың **Халықаралық бірлескен комиссиясы**
- ✓ **Меконг өзені комиссия** (Лаос, Вьетнам, Тайланд және Камбоджа)
- ✓ Үндістан мен Бангладеш **бірлескен өзені комиссия**
- ✓ **Инд өзеніне бойынша тұрақты комитеті** (Үндістан және Пәкістан)
- ✓ **Дунай өзенінің бассейнінде** (Германия, Австрия, Чехия, Словакия, Венгрия, Словения, Хорватия, Босния және Герцеговина, Сербия, Черногория, Румыния, Болгария, Молдова, Украина) **қорғау жөніндегі халықаралық комиссия**
- ✓ **Португал-испандық бірлескен комиссия** (Испания мен Португалия негізгі трансшекаралық өзендер: Дуэро, Гвадиана, Миньо, Тахо және Лима)
- ✓ **Сава өзенінің бассейні бойынша халықаралық комиссия** (Босния мен Герцеговина, Хорватия, Словения, Сербия)
- ✓ **Рейн бассейнінің қорғау** (Франция, Германия, Люксембург, Нидерланды, Швейцария және Еуропалық комиссия) **үшін халықаралық комиссия**

ЕАЭҚ және ШЫҰ мүше мемлекеттердің трансшекаралық өзендерді қорғау және пайдалану саласындағы халықаралық ынтымақтастығы

Еуразиялық экономикалық қауымдастық (ЕАЭҚ) 2014 жылғы 29 мамырдағы ЕАЭҚ туралы Келісіммен құрылды және 2015 жылғы 01 қаңтардан бастап күшіне енді. ЕАЭҚ құрамына Армения Республикасы, Беларусь Республикасы, Қазақстан Республикасы, Қырғыз Республикасы және Ресей Федерациясы кіреді.

ЕАЭҚ-на мүше мемлекеттердің тұрақты дамуы мен экологиялық қауіпсіздігі су ресурстарын пайдалану сипаты мен трансшекаралық өзендерді бірлесіп басқару бойынша келісілген әрекеттермен тығыз байланысты. Бұл, ең алдымен, Орталық Азия аймағына қатысты.

2001 жылғы маусымда құрылған Шанхай Ынтымақтастық Ұйымына (ШЫҰ) - Қазақстан, Қытай, Қырғызстан, Ресей, Тәжікстан және Өзбекстан кіреді.

ШЫҰ-ның басты міндеттерінің бірі - трансшекаралық өзендерді пайдалану мен қорғау бойынша ынтымақтастықты қажет ететін алдын-алу шаралары болып табылатын, қоршаған ортаны қорғау саласындағы тиімді ынтымақтастыққа қатысушы мемлекеттер арасында өзара сенім мен тату көршілікті нығайту.

ЕАЭҚ және ШЫҰ елдеріндегі ынтымақтастық тәжірибесі

Орталық Азияның ерекшелігі - оларда гидротехникалық құрылыстары бар трансшекаралық өзендердің көптігі және аймақты сумен байланысты табиғи апаттарға жоғары сезімталдық: су тасқыны мен құрғақшылық

ЕурАзЭҚ және ШЫҰ-ның мүше мемлекеттер су заңнамасы жоқ, немесе жалпы механизмін реттейтін ережелер мен құқықтық қолдау ынтымақтастықтың тиімділігін төмендетеді трансшекаралық өзендердің бассейндеріндегі қарым-қатынас, рәсімдері болып табылады

Осы саладағы ЕурАзЭҚ және ШЫҰ жеткіліксіз заңнамалық базаны мемлекеттерде, ол модель заң, ұлттық су заңнамасын үйлестіру ықпал етеді және ұлттық суға немесе заңнамаға іргелес ескерілетін алатын ережелерін, трансшекаралық суларды туралы екі жақты немесе көп жақты келісімдер дамыту орынды

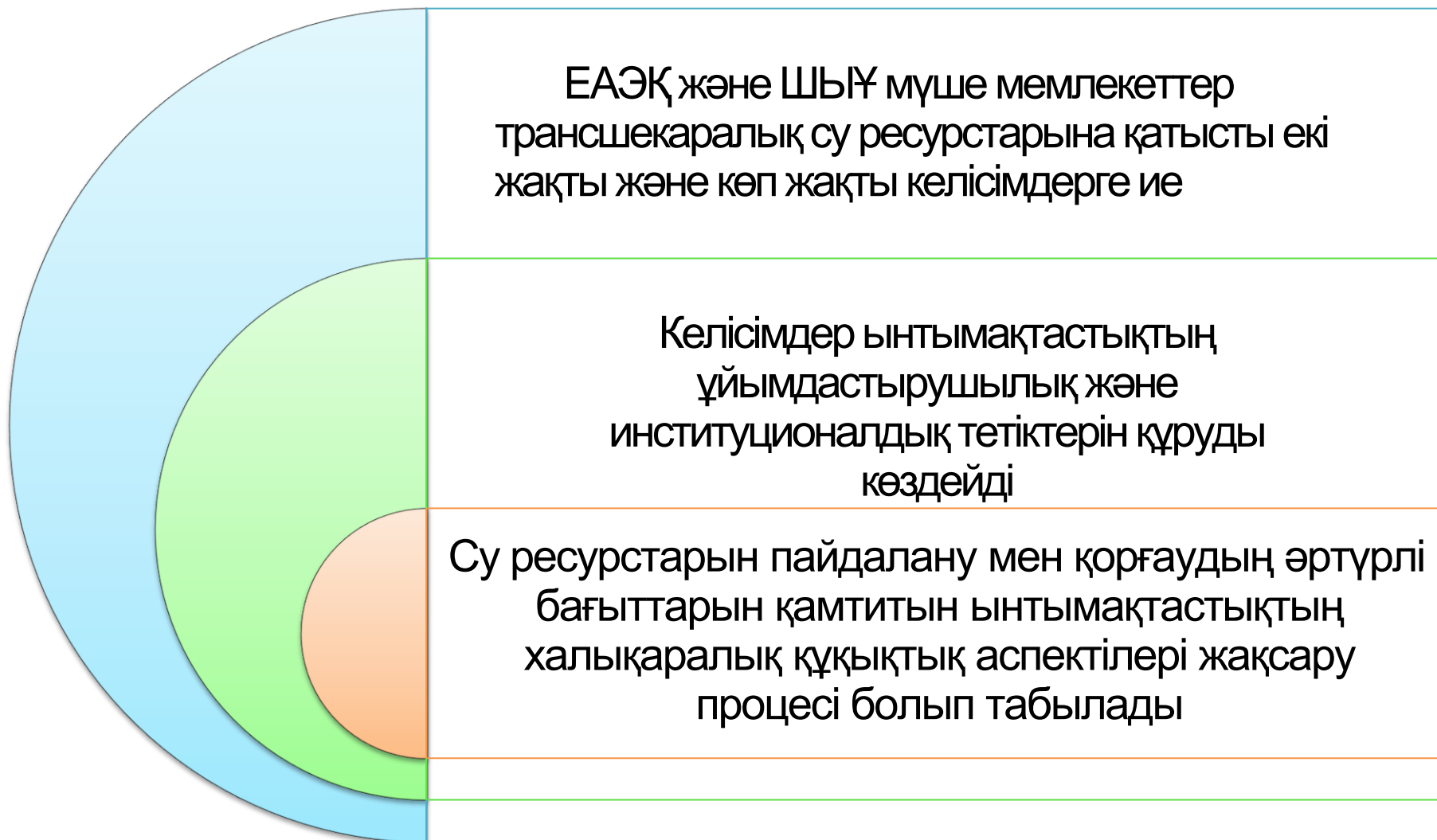

ЕАЭҚ мүше мемлекеттердің және ШЫҰ-ның ынтымақтастығы жалпы су қоймалары бар елдердің ұлттық заңнамасында су саясатын, әсіресе су нормалары мен стандарттарын үйлестіруге бағытталуы тиіс.

Траншекаралық суларды пайдалану туралы конвенцияға ЕАЭҚ және ШЫҰ мүше мемлекеттердің қатысуы

Мемлекет-қатысушы	Халықаралық ағын суларының навигациялық емес пайдалану туралы заңы туралы конвенция (1997)	Халықаралық көлдер мен трансшекаралық ағын суларды қорғау және пайдалану туралы конвенция (1992)	Траншекаралық ағын сулар мен халықаралық көлдерді қорғау және пайдалану туралы 1992 жылғы Конвенцияға су мен денсаулық туралы хаттама (1999)
Армения			17 маусым 1999 (қол қойылуы)
Беларусь		29 мамыр 2003 ж.	22 сәуір 2009 ж.
Қазақстан		11 қаңтар 2001 ж.	
Қырғызстан			
Ресей		2 қараша 1993 ж.	31 желтоқсан 1999 ж.
Тәжікстан			
Өзбекстан	4 қыркүйек 2007 ж.	4 қыркүйек 2007 ж.	
Қытай			

ЕурАзЭҚ және ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердің келісімдері

Қазақстан қандай келісімдерге қатысады?

Қазақстан Республикасы, Қырғыз Республикасы, Өзбекстан Республикасы, Тәжікстан Республикасы және Түрікменстан Республикасы арасындағы мемлекетаралық дереккөздердің су ресурстарын пайдалану мен қорғауды бірлесіп басқару саласындағы ынтымақтастық туралы келісім

Ресей Федерациясы Үкіметі мен Қазақстан Республикасының Үкіметі арасындағы трансшекаралық су объектілерін бірлесіп пайдалану және қорғау туралы келісім

Сырдария өзенінің бассейніндегі су-энергетикалық ресурстарды пайдалану туралы Қазақстан Республикасының Үкіметі, Қырғыз Республикасының Үкіметі және Өзбекстан Республикасының Үкіметі арасындағы келісім. Кейінірек Тәжікстан келісімге қосылды

Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Қырғыз Республикасының Үкіметі арасындағы Шу және Талас өзендерінде мемлекетаралық пайдалану үшін су шаруашылығы құрылыстарын пайдалану туралы келісім

Қазақстан Республикасы мен ҚХР арасында трансшекаралық су объектілері туралы екі жақты келісімдер

Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Қытай Халық Республикасының Үкіметі арасындағы трансшекаралық өзендерді пайдалану саласындағы ынтымақтастық және қорғау жөніндегі келісім (Астана, 12 қыркүйек, 2001)

Қорғас өзенінің суларын бөлу және пайдалану туралы келісім (Құлжа, 28 тамыз 2002 ж.).

Қазақстанның Алматы облысының Райымбек ауданында өкілдері мен Қытай Халық Республикасының Іле Қазақ автономиялық облысы Джау Су уезінің өкілдері арасындағы трансшекаралық өзендерді пайдалану саласындағы ынтымақтастық туралы және Сүмбе Қайшыбұлақ (Моңғол-Кура 12 шілде, 2004) келісім.

ҚР Ауыл шаруашылығы министрлігі мен Қытай Халық Республикасының Су шаруашылығы министрлігі арасындағы трансшекаралық өзендердегі табиғи апаттар туралы тараптардың төтенше хабарлау туралы келісім (Астана, 4 шілде, 2005)

Қазақстан Республикасы Қоршаған ортаны қорғау министрлігі мен Қытай Халық Республикасының Су ресурстары министрлігі арасындағы негізгі трансшекаралық өзендердің шекара маңындағы станцияларының гидрологиялық және гидрохимиялық ақпараттарын (деректерін) өзара алмасу туралы келісім (Пекин, 2006 жылғы 20 желтоқсан)

Қазақстан Республикасының Үкіметі мен ҚХР Үкіметі арасындағы трансшекаралық өзендердің су сапасын қорғау туралы келісім (Пекин, 22 ақпан 2011 жыл)

Қазақстан Республикасының Үкіметі мен ҚХР Үкіметі арасындағы Қоршаған ортаны қорғау саласындағы ынтымақтастық туралы келісім (Астана, 2011 жылғы 13 маусым)

Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Қытай Халық Республикасының Үкіметі арасындағы Қорғас өзенінде «Достық» бірлескен біріккен гидроэлектрстанциясын басқару және пайдалану туралы келісім (Астана, 2013 жылғы 7 қыркүйек)

Ертіс өзені Қытай, Қазақстан және Ресей елдерінің арасындағы трансшекаралық өзен

Қазақстан Республикасының Су кодексінде қамтылған халықаралық ынтымақтастық принциптері мен механизмдері - 1

трансшекаралық ағын су ресурстарының барлық елдерінің халықаралық су құқығының танылған қағидаттары мен нормаларын ескере отырып, су ресурстарын әділ, негізді және өзара тиімді пайдалануға құқықтарын қамтамасыз ету

Су ресурстарын басқару болашақ ұрпақтың қажеттіліктерін ескере отырып, қазіргі ұрпақтың қажеттіліктерін ескере отырып

трансшекаралық өзендердің бассейндеріндегі су ресурстарын басқару жүйелерінің экономикалық даму қажеттіліктеріне және қоршаған ортаны қорғау саласындағы құқықтардың, адамның мүдделерінің теңгерімін сақтау

халықаралық жауапкершілік пен трансшекаралық әсерден келтірілген зиянды өтеу

трансшекаралық сулардың жай-күйіне ықтимал трансшекаралық әсердің алдын алу жөніндегі сақтық шараларын қамтамасыз ету

Қазақстан Республикасының Су кодексінде қамтылған халықаралық ынтымақтастық принциптері мен механизмдері - 2

- трансшекаралық суды трансшекаралық әсерді трансшекаралық әсерді ескере отырып, олардың трансшекаралық сипатын ескере отырып, ақылға қонымды және әділ түрде пайдалануды қамтамасыз ету
- трансшекаралық суларды басқару, реттеу және қорғау саласындағы бірлескен қаржылық және техникалық қатысу
- нормативтік-құқықтық базаны біріздендіру, мониторингтің бірыңғай жүйесін құру, трансшекаралық суларды және онымен байланысты экологиялық жүйелерді қорғау және қалпына келтіру бойынша бірлескен бағдарламаларды әзірлеу және іске асыру саласындағы көрші елдермен ынтымақтастықты дамыту, осы мақсатқа халықаралық ұйымдар
- Қазақстан Республикасы ратификациялаған трансшекаралық суларды пайдалану және қорғау саласындағы мемлекетаралық және үкіметаралық келісімдерді бірлесіп жүзеге асыру үшін трансшекаралық суларды басқару жөніндегі мемлекетаралық орган құру қажет болса

Қазақстан Республикасының Су кодексінде қамтылған халықаралық ынтымақтастық принциптері мен механизмдері - 3

- трансшекаралық әсер нәтижесінде кінәлі тараптан келтірілген залал үшін өтемақы міндеттемесі
- басқа мемлекеттер пайдаланатын трансшекаралық суларды басқару, басқару және қорғау үшін су шаруашылығы құрылыстарын біржақты тәртіпте пайдаланатын мемлекетке шығындардың өтелуі, пайдаланылатын су ресурстарына қатысу үлесі қағидаты бойынша
- тиісті ратификацияланған халықаралық шарттар негізінде белгіленген трансшекаралық суларды өзінің бөлігін (үлесінің бір бөлігін) басқа мемлекетке мемлекеттің біреуі өтемақы ретінде беру туралы

Қазақстандағы өзендер мен көлдердің картасы

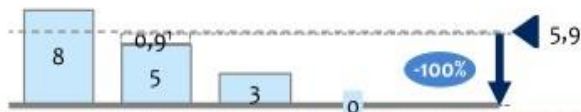

2030 жылға қарай Қазақстанға трансшекаралық өзендердің ағыны 40%-ға азаюы мүмкін

Среднегодовой объем притока вод из трансграничных рек в Казахстан млрд. м³

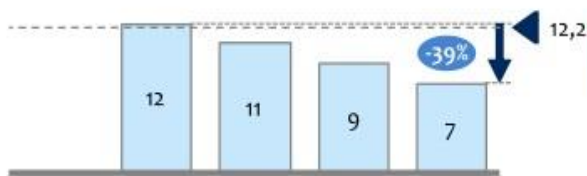
----- Средний объем притока вод на основе модельных расчетов

Бассейн Иртыша (река Иртыш)

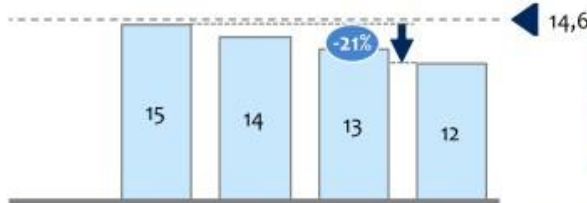
- * Соглашение о разделе запасов речных вод не подписано
- * Китай расширяет экономическую деятельность в регионе
- * Канал к нефтяным месторождениям в Кармае
- * Сокращение притока ухудшает экологическое состояние реки из-за повышения концентрации загрязняющих веществ

Балхаш-Алакольский бассейн (река Или)

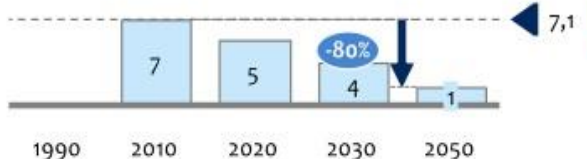
- * Китай активно увеличивает объемы водозабора
- * Планируемое расширение орошаемых площадей (главным образом хлопковых полей)
- * Строительство гидроэлектростанций и плотин
- * Создание городских поселений и перемещение населения
- * Объем приточных вод, а, следовательно, качество вод в озере Балхаш и реке Или тесно связаны с экономической деятельностью в Китае

Арало-Сырдарьинский бассейн (река Сырдарья)

- * Конфликт между использованием гидроэнергетики, ведением сельского хозяйства и сохранением естественного режима рек ведет к дефициту воды, ухудшению состояния окружающей среды и риску наводнений
- * Сохранение Арала обеспечивается при поддержке международных организаций
- * Качество воды становится еще одним параметром оптимизации водопользования и изменения режима работы водохранилищ

Урало-Каспийский бассейн (река Урал)

- * По условиям соглашения запас речных вод делится между странами в пропорции 50/50
- * Низкий приток воды в маловодные годы значительно сокращается и может падать до 0, что ведет к катастрофическим последствиям для сельского хозяйства, рыболовства и экологии

1 Результаты измерений показывают, что приток вод сократился по сравнению со средними показателями за долгосрочный период, который принимался в расчет в ходе текущей оценки ресурсов; в расчет включена поправка на 1,6 млрд. м³

ИСТОЧНИК: ПРООН – «Комплексное управление водными ресурсами в Казахстане»; Комитет по водным ресурсам МОС РК

Қазақстанның трансшекаралық өзендерінің бассейндеріндегі су ресурстарын басқарудың бірлескен ұйымдары

Арал-Сырдария бассейні

- Халықаралық Аралды Құтқару Қоры (ХАҚҚ) 1993 жылы Орталық Азияның бес мемлекетінің (Қазақстан, Қырғыз Республикасы, Тәжікстан, Түрікменстан және Өзбекстан) басшыларының қатысуымен құрылды.
- 18.02.1992 ж Алматыда Орталық Азия елдерінің су ресурстары министрлері қол қойған, трансшекаралық су ресурстарын пайдалану және қорғауды бірлесіп басқару саласындағы ынтымақтастық туралы Келісімге сәйкес 1992 жылы құрылған Мемлекетаралық су шаруашылығын үйлестіру комиссиясы (МСҮК) ХАҚҚ-ның құрамына кіреді.

Шу-Талас бассейні

- ШУ ЖӘНЕ ТАЛАС ӨЗЕНДЕРІНДЕП СУ КОМИССИЯСЫ 2006 жылы Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Қырғыз Республикасының Үкіметі арасындағы Шу және Талас өзендерінде мемлекетаралық пайдалану үшін су шаруашылық қорыларын пайдалану туралы келісімге (Астана, 21.01.2000 ж) сәйкес құрылды.

Балқаш-Алакөл және Ертіс бассейндері

- ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЖӘНЕ ҚЫТАЙ ХАЛЫҚ РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ТРАНСШЕКАРАЛЫҚ ӨЗЕНДЕРДІ БІРЛЕСІП ПАЙДАЛАНУ ЖӘНЕ ҚОРҒАУ САЛАСЫНДАҒЫ КОМИССИЯСЫ 2001 жылы Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Қытай Халық Республикасының Үкіметі арасындағы трансшекаралық өзендерді пайдалану және қорғау саласындағы ынтымақтастық туралы келісімге (2001 жылғы 12 қыркүйек) сәйкес құрылған.

Орал-Каспий, Тобыл-Торғай, Есіл және Ертіс бассейндері

- ТРАНСШЕКАРАЛЫҚ СУ ОБЪЕКТІЛЕРІН ПАЙДАЛАНУ ЖӘНЕ ҚОРҒАУ ЖӨНІНДЕП ҚАЗАҚСТАН-РЕСЕЙ БІРЛЕСКЕН КОМИССИЯСЫ 1992 жылы Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Ресей Федерациясының Үкіметі арасындағы трансшекаралық су объектілерін бірлесіп пайдалану және қорғау туралы келісімге (Оренбург, 1992 жылғы 27 тамыз) сәйкес жасапған. Қазіргі уақытта 2010 жылғы Келісім күшіне енді (Өскемен қаласы, 2010 жылғы 7 қыркүйек)

Қорытынды

Трансшекаралық су айдындарының бассейндерінде тең мүдделердің теңгеріміне қол жеткізу үшін мүдделі мемлекеттер суды ортақ пайдаланумен байланысты барлық факторлар мен жағдайларды, соның ішінде: су ресурстарын әділ және ақылға қонымды бөлуді ескеруі тиіс; қоршаған ортаға айтарлықтай трансшекаралық зиян келтірместен, жалпы әлеуметтік, экономикалық және техникалық қызметті ескере отырып, мемлекеттің қызметі.

Экологиялық кеңістік саяси шекараларға сәйкес келмейді. Өз аумағында заңды әрекеттерді жүзеге асыру бір-біріне әсер етеді. Мұндай өзара әсер, егер ол «маңызды» деңгейге жетпесе, рұқсат етілген деп саналады.

Зиян келтірген зиянның нақты теріс салдары болуы керек, мұндай салдар нақты және объективті стандарттардың көмегімен бағалануы керек. «Ауыр немесе орны толмайтын залал қатері болған, толық ғылыми сенімділіктің болмауы экологиялық тозуын болдырмау үшін экономикалық тиімді шараларды кейінге қалдыру үшін негіз ретінде пайдаланылмауы тиіс: Осыған байланысты ол былай дейді Рио-де-Жанейро декларациясының, 15 қағидасы ерекше маңыздылығын атап қажет».